

Bahâeddin'e nisbet edilen bazı şiirlerle *Silkül-envâr*, *Hediyyetü's-sâlikîn ve tuhfetü'ş-şâlibîn* (*Hediyyetü'l-ârifîn*, II, 173; *Keşfü'z-zunûn*, II, 2042), *Hayât-nâme*, *Delîlü'l-âşîkîn* (Hüseyn Vassâf, II, 8-18) gibi risâleler büyük bir ihtimalle ona ait değildir.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed Pârsâ, *Kudsîyye* (nşr. Muhammed Tâhîr İrâkî), Tahran 1354/1975; a.e. (trc. Abdullah Salâhî-yî Uşşâkî), İstanbul 1323; a.mlf., *Tevhîde Giriş* [*Faslü'l-hitâb tercümesi*] (trc. Ali Hüsrevoğlu), İstanbul 1989, s. 597; Selahaddin el-Buhârî, *Entsü'ş-şâlibîn*, Bodleian Library (Oxford), nr. Persian e 37; a.e., *Makâmât-ı Şâh-ı Nakşibend* (trc. Süleyman İzzî), İstanbul 1328; Câmî, *Nefehât*, s. 381, 384-388, 426; *Reşahât Tercümesi*, s. 78-84; Lâmiî, *Nefehât Tercümesi*, s. 418-428; a.mlf., *Ser-rişte-i Tarîk-ı Hâcegân* (nşr. Abdülhay Habîbî), Kâbil 1343 hş.; Fahrreddin Ali Sâfi, *Reşahât*, Taşkent 1329, s. 54-58; Ebü'l-Hasan Muhammed Bâkır b. Muhammed Ali, *Mağâmât-ı Şâh-ı Nakşibend*, Buhara 1327; Muhammed er-Rehâvî, *el-Envârü'l-kudsîyye*, Kahire 1344, s. 126-142; Mevlâna Şehâbeddin, *Menâkıb-ı Emîr Külâl-ı Suhârî*, Zeytinöğlü Ktp. (Tavşanlı), nr. 169, vr. 40^a-49^a; *Keşfü'z-zunûn*, II, 2042; Zebîdî, *İkîd*, s. 106; Harîrîzâde, *Tibyân*, III, 1956; Gulâm Server Lâhürî, *Hazînetü'l-aşîfiyâ*, Bombay 1290, I, 545; Abdülmeccid el-Hânî, *el-Hadâ'îku'l-verdiyye*, Kahire 1308, s. 9; Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevî, *Mecmû'atü'l-ahzâb*, İstanbul 1311, II, 2-14; Muhammed b. Süleyman el-Bağdâdî, *el-Hadîkatü'n-nediyye fî tarîkatü'n-Nakşibendiyye*, Bağdad, ts., s. 22; *Hediyyetü'l-ârifîn*, II, 173; Seyyid Eminüddin, *Şûfiyâ-yı Nakşibendî*, Lahor 1982, s. 136-143; K. Bendrikov, *Çerki po istorii narodnovo obrazovaniya v turkestane*, Moskva 1960, s. 29; V. A. Gordlevskii, "Bakhauddin Nakshbend Bukharskii", *Izbrannye Sochineniya*, III, Moskva 1962, s. 369-386; Köprülü, *İlk Mutasavvıflar*, s. 93; Aziz Ahmad, *An Intellectual History of Islam in India*, Edinburgh 1969, s. 40; Zeki Velidî Togan, *Umumi Türk Tarihine Giriş*, İstanbul 1970, s. 63; a.mlf., "Yeseviliğe Dair Bazı Yeni Malumat", *Fuat Köprülü Armağanı*, İstanbul 1953, s. 523; a.mlf., "Gazan-Han Halil ve Hoca Bahaeddin Nakşibend", *Necatî Lugal Armağanı*, Ankara 1968, s. 775-784; Schimmel, *Mystical Dimensions of Islam*, s. 364, 365, 374; Hüseyn Vassâf, *Sefîne*, II, 8-18; Hamid Algar, "A Brief History of the Naqshbandi Order", *Naqshbandis: Cheminement et Situation actuelle d'un ordre mystique musulman* (nşr. M. Gabarieau — A. Popovic — T. Zarcone), İstanbul-Paris 1990, s. 3-44; a.mlf., "The Naqshbandî Order: a Preliminary Survey of its History and Significance", *St. I*, XLIV (1976), s. 123-152; a.mlf., "Baha ad-Din Naqshband and the Turkish Shaykhs", *Central Asian Journal* (1991); a.mlf., "Bahâ'-al-Dîn Naqşband", *Elr*, III, 433-435; Marijan Molé, "Autour du Daré Mansour: l'apprentissage Mistique de Bahâ' al-Dîn Naqshband", *REI* (1959), s. 35-66; Tahsin Yazıcı, "Nakşibend", *İA*, IX, 52-54; *İBA*, I, 302-306.

HAMİD ALGAR

BAHÂEDDİN VELED

(ö. 628/1231)

Mevlânâ
Celâleddîn-i Rûmî'nin babası,
mutasavvîf.

546'da (1151) Belh'te doğdu. Bahâeddin (Bahâ-i Veled) lakabı ve Sultânü'l-ulemâ unvanı ile şöhret buiddu. Kendi ifadesine ve Sipehsâlâr ile Eflâkî'ye göre "sultânü'l-ulemâ" unvanı ona rüyada Hz. Peygamber tarafından verilmiştir. Annesi Hârizmşahlar hânedanından birinin kızı olmalıdır. Eflâkî, Bahâeddin Veled'in annesinin bu sülâleden Sultan Alâeddin Muhammed Tekiş'in, "melîke-i cihân" diye nitelendirdiği kızlarından biri olduğunu söylüyorsa da bunu kronolojik olarak doğrulamak mümkün değildir. Çünkü Bahâeddin Veled'in doğduğu tarihte bu hükümdar henüz evlenmemiş, belki de daha doğmamıştı. Yine adı geçen müelliflerin ve bunlardan faydalanan diğer kaynakların rivayetlerine göre Bahâeddin Veled'in soyu Hz. Ebü Bekir'e ulaşır. *Menâkıbü'l-ârifîn*'deki konu ile ilgili diğer kayıtlar incelendiğinde bu akrobalıyın anne tarafından olduğu anlaşılmaktadır.

Belh'e yerleşmiş sûfimesrep bir bilginin ailesine mensup olan Bahâeddin Veled, üç yaşında iken babası Hüseyn el-Hatîbî'yi kaybetti. Ailesine dair birçok keramet ve menkıbeyi ihtiva eden *Menâkıbü'l-ârifîn* ve *Risâle-i Sipehsâlâr* ile bunlara dayanan diğer kaynaklarda öğrenim durumu hakkında bilgi verilmemiştir. Bununla beraber kendi eseri *Ma'ârif*'ten ve adı geçen kaynaklardaki bazı kayıtlardan onun küçük yaşta itibaren ciddi bir öğrenim gördüğü, dinî ilimler, hikmet ve tasavvuf alanında seçkin bir şahsiyet olduğu anlaşılmaktadır. Yine *Ma'ârif*'inden, 1199-1210 yılları arasında birkaç çocuğa sahip bulunduğu, bunların birine Hüseyn adını verdiği annesinin VII. (XIII.) yüzyılın başlarında hayatta olduğu, halk tarafından kendisine "Veled", annesine "Mâmî" (anne) denildiği, kötü huylu ve küfürbaz bir kadın olan annesinin ara sıra kendisini incittiği, çocukları ve annesi için çok zahmet çektiği, tasavvufa çok küçük yaşlarda ilgi duyup zikir ve riyâzetle meşgul olduğu, zikirten usandığı bir sabah Hârizm'e gidip orada İmâdüddin Tabîb adındaki bilginin tıp ilmi okumayı gön-

lünden geçirdiği, vâizliği meslek edindiği, hilâf* ilmi ve tefsir okuttuğu, derslerini Farsça olarak taktır ettiği, malî durumunun ev satın alacak ve kira ödeyebilecek derecede iyi olduğu öğrenilmektedir. Dünyanın mülk ve makamlarından tamamen uzaklaşmaya çalıştığı anlaşılan Bahâeddin Veled'in Necmeddîn-i Kübrâ'nın müridi olduğu ve Ahmed el-Gazzâlî'den intikal eden tarikat hırkasını giydiği de rivayet edilir. Sipehsâlâr, onun beytül-mâlden aldığı maaşla geçimini temin ettiğini ve asla vakıf malına el sürmediğini; Eflâkî de Fatma Hatun adında bir kızı ile Alâeddin Muhammed ve Celâleddin Muhammed adında iki oğlu daha olduğunu, evli bulunan kızının Anadolu'ya hicretinden az önce genç yaşta öldüğünü söyler.

Ma'ârif adlı eserinden 1203-1210 yılları arasında Belh'te veya Vahş kasabasında oturduğu, yahut Belh'te ikamet edip bu kasabaya gidip geldiği ve her iki halde de Vahş emîri ile ilişki kurduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Mevlânâ'nın *Fihî mâ fih* adlı eserindeki bir hikâyede de Semerkant'ın Sultan Alâeddin Muhammed Tekiş tarafından zaptı sırasında Bahâeddin Veled'in orada bulunduğu bahsedilmektedir. *Ma'ârif* (I, 82) ile *Menâkıbü'l-ârifîn*'de (I, 11, 12) Bahâeddin Veled'in akıl ilimlere ve özellikle felsefeye karşı olduğu, ilmi mevkiini ve mânevî hâkimiyetini kiskanarak kendisine dil uzatan bilgin ve filozofları, özellikle bid'atçı saydığı ünlü kelâmcı Fahrreddin er-Râzî'yi, Hârizmşah Alâeddin Muhammed Tekiş'i, Belh ve Vahş kadılarını ve diğer zâhir ulemâsını sık sık minber ve kürsüden açıkça ve şiddetle eleştirdiği görülmektedir.

Eflâkî ve ondan faydalanan diğer tezkire müelliflerinin kaydettiklerine göre Bahâeddin Veled, Fahrreddin er-Râzî'nin kıskırtmalarına kapılan ve bu yüzden Bahâeddin'in kendisine karşı ayaklanacağına inanan Hârizmşah Alâeddin Muhammed Tekiş ile arası açılınca, Alâeddin hükümdar olduğu sürece Belh'e dönme-yeyeceğine yemin ederek ailesi, yakınları ve bazı müridleriyle birlikte Belh'ten ayrılmıştır. Eflâkî'nin bu konuda verdiği bilgiler oldukça çelişkilidir. Bir yerde Bahâeddin Veled'in Belh'ten ayrılmasına yol açan olayın 1208'de meydana geldiğini söylerken başka bir yerde 604'te (1207) doğduğunu söylediği Mevlânâ'nın Belh'ten ayrıldıklarında beş yaşında olduğunu kaydeder. Bir başka yerde ise Mevlânâ'nın altı yaşında iken Belh'te olduğu-

nu söyler. Öte yandan Moğollar'ın Belh'e saldırıp halkın büyük bir kısmını kılıçtan geçirdikleri haberi halifeye ulaştığında Bahâeddin Veled'in Bağdat'ta bulunduğunu belirtir. Eğer Mevlânâ'nın 1207'de doğduğu ve babasıyla Anadolu'ya hicret ettikleri sırada beş altı yaşında olduğu kabul edilirse -ki bu doğru değildir- Anadolu'ya 1212 veya 1213 yıllarında gelmiş olmaları gerekir. Bu ise hem 606'da (1209) öldüğü bilinen Fahreddin er-Râzî'nin ölümü, hem de 1220'de Belh'in Moğollar tarafından zaptı olayı ile çelişki teşkil eder. Öyle anlaşılıyor ki Eflâkî, Mevlânâ soyunun kerametlerini ispat etmek ve Moğol istilâsının Bahâeddin Veled'in gönlünün incinmesi yüzünden meydana geldiğini dile getirmek, ayrıca her zaman bâtın ulemâsına karşı çıkan zâhir ulemâsının bir şey bilmediklerini belirtmek için bu ve benzeri rivayetleri kronoloji sıralamasına dikkat etmeden bir araya toplamış, diğer tezkiyeciler de bu rivayetleri tekrar etmişlerdir. Bahâeddin Veled, Belh'ten, Fahreddin er-Râzî'nin kuşkırtmasına kapılan Alâeddin Muhammed Tekiş'e kızarak veya adı geçen âlim ve taraftarlarından incinerek ayrılmış olsa bile sanıldığı gibi Anadolu'ya değil henüz Hârizmşah'ın eline geçmemiş olan Sultan Osman'ın hâ-

kimiyeti altındaki Semerkant'a 1212'den önce gitmiş olmalıdır. İbnü'l-Esir'e göre 1210, Cüveynî'ye göre 1212'da Semerkant Hârizmşah tarafından kuşatıldığı sırada Bahâeddin Veled oğlu Mevlânâ ile bu şehirde bulunmaktaydı. Semerkant Sultan Alâeddin'in eline geçince çaresiz kalarak muhtemelen Belh'e dönmüş ve orada yedi sekiz yıl kalıp müridlerinin terbiyesiyle meşgul olmuş, daha sonra Moğol saldırısından çekinerek 616 (1219) yılının sonlarına doğru Belh'ten ayrılmıştır. Devletşah ve Câmî, Bahâeddin Veled'in kafilesiyle Belh'ten ayrılıp hacca gitmek üzere takip ettiği güzergâh üzerinde bulunan Nişâbur'a gelince Şeyh Ferîdüddin Attâr tarafından karşılandığı, Attâr'ın *Esrârname* adlı eserini Mevlânâ'ya hediye edip babasına, "Çabuk ol, senin bu oğlun dünyanın yanına kabiliyeti olan kişilerini ateşe verecektir" dediğini rivayet ederler. Attâr'ın Bahâeddin Veled'i karşılaması ve eserini beş altı (gerçekte on üç) yaşındaki Mevlânâ'ya hediye edip geleceğinden haber vermesi tarihî yönden mümkün ise de *Veledname* ve *Menâkıbü'l-ârifin* gibi ilk kaynaklarda yer almayan bu hikâyeye Bahâeddin Veled'i yüceltmek, Attâr'ın kerametini ispat etmek ve dikkatleri Mevlânâ'ya çevirmek için düzenlenmiş olmalıdır. Bahâeddin Veled Bağdat'a vardığında başlarında meşhur şeyh Ebû Hafs Ömer es-Sühreverdî'nin bulunduğu büyük bir kalabalık tarafından karşılandığı, halifenin gönderdiği hediyeleri reddettiği, bir cuma günü vaazında bulunan halifeyi şiddetle tenkit ettiği, Moğollar'ın Bağdat'a saldıracağı ve halifeye Abbâsî hilâfetine son bulacağını söylediği, orada kaldığı birkaç günü Müstansırıyye Medresesi'nde geçirdiği Eflâkî ve diğer kaynaklar tarafından bildirilmekte ise de bu olaylardan bir kısmının gerçek olması şüpheli ve hatta imkânsızdır. Çünkü 1228-1234 yılları arasında yapılmış bulunan Müstansırıyye'de kalmış olmaları mümkün olmadığı gibi Bağdat'ta duyulduğu bilinen Moğol istilâsını haber vermenin de bir keramet sayılamayacağı açıktır.

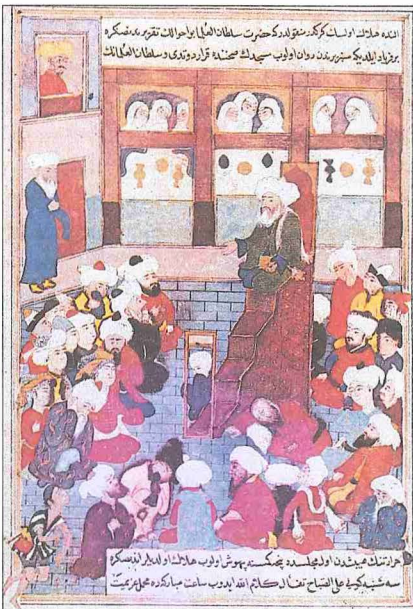
Bağdat'ta fazla kalmayıp Küfe yoluyla Mekke'ye giden Bahâeddin Veled hac dönüşü Şam yoluyla Anadolu'ya geldi. Ancak önce hangi şehre gittiği, nerede ve ne kadar kaldığı belli değildir. *İbtidâname*'sinde (*Veledname*) olayları kısaca veren Sultan Veled yer ismi olarak sadece Rum ve Konya'dan bahseder ve

dedesinin Konya'da iki yıl kaldıktan sonra orada öldüğünü söyler. Sipehsâlâr ise Bahâeddin Veled'in Suriye'den Erzincan'a gittiğini, oradan Erzincan Akşehir'i ne geçtiğini, burada Mengüçkoğulları'ndan Fahreddin Behram Şah'ın hanımı İsmet Hatun'un yaptırdığı hankahta bir yıl kadar oturduktan sonra Konya'ya geçtiğini, Mevlânâ'nın bu sırada on dört yaşında olduğunu yazar. Eflâkî ise onun Şam yoluyla önce Malatya'ya geldiğini, oradan Erzincan'a geçtiğini, Erzincan'da fazla kalmadan Akşehir'e gittiğini, burada İsmet Hatun'un yaptırdığı medresede dört yıl kaldığını, daha sonra yaklaşık yedi yıl oturdukları Lârende'ye (Karaman) yerleştiğini, burada on yedi veya on sekiz yaşında olan oğlu Mevlânâ'yı Şerefeddin Lâlâ-yı Sernerkandî'nin kızı Gevher Hatun ile 1224 veya 1225'te evlendirdiğini, Sultan Veled ile kardeşi Alâeddin'in burada doğduklarını, Selçuklu Hükümdarı Sultan Alâeddin Keykubad'ın daveti üzerine Konya'ya gittiğini kaydeder. Eflâkî ile Sipehsâlâr'ın rivayetleri birleştirilip Sultan Veled'inki ile mukayese edilirse Bahâeddin Veled'in 1220'de Bağdat'tan Mekke'ye gittiği, dönüşte Şam yoluyla Anadolu'ya geldiği, Malatya'dan geçerek Erzincan'a, oradan da Erzincan Akşehir'i ne ulaştığı, daha sonra Lârende'ye gidip orada yedi yıla yakın bir süre ikamet ettiği ve son iki senesini Konya'nın merkezinde geçirdiği sonucuna varmak mümkündür. Bahâeddin Veled'in şöhreti kısa sürede bütün Konya'ya yayıldı. İrşad faaliyetine ilgi giderek arttı. Kaynaklarda belirtildiğine göre emirler, vezirler, hatta Sultan Alâeddin Keykubad bile kendisine mürid oldular. Sabahtan öğleye kadar talebelerine ders veriyor, öğleden sonra müridleriyle meşgul oluyor, cuma ve pazar tesisi günleri halka vaaz veriyor, bu arada *Ma'ârif*'ini tamamlamaya çalışıyordu. Tarikat silsilesinin Necmeddîn-i Kübrâ'ya ulaştığı rivayet edilmekle birlikte bir Kübrevî şeyhi olarak faaliyet göstermemiştir. Eflâkî onun lafza-i celâl ile yani "Allah Allah" diye zikretmeyi tercih ettiğini kaydeder.

Eflâkî'nin Sultan Veled'den naklen söylediğine göre kuvvetli, iri yarı, cüsseli bir zat olan Bahâeddin Veled 18 Rebîülâhîr 628 (23 Şubat 1231) Cuma günü vefat etti.

Bahâeddin Veled sık sık şeriatın zâhîrini korumanın, sünnetlere riayet etmenin gerekli olduğunu söyler, şeriata ay-

Bahâeddin Veled'i vaaz verirken tasvir eden bir minyatür (Muhammed Tâhir b. Şeyh Nûrullah en-Necîbî es-Sühreverdî, *Câmi'ü's-siyer*, TSMK, Hazine, nr. 1230, vr. 112*)

kırı davrananlardan nefret eder, ehil olan herkesin iyiliği emretmesini ve kötülüğü yasaklamasını isterdi. *Ma'ârif* adlı eserinden onun son derece zengin bir ruh dünyasına sahip bulunduğu anlaşılmaktadır. Ona göre iyilik ve kötülük izâfidir; mutlak iyi ve mutlak kötü diye bir şey yoktur. Küfür Allah'a nisbetle hikmet, bize nisbetle âfetdir, yani her ikisi Allah'a nisbetle aynı, bize nisbetle farklıdır. Yaptığımız her şey ve bizden meydana gelen her fiil, Allah'ın fiili ve O'nun yaptığı şeydir. Bizler Hakk'ın yüklerini taşıyan develer gibiyiz; kalkma zamanında yükümüzü sırtımızdan alırsa kalkar, çökme anında bizi uyutursa uyuruz. Allah binlerce sanat ve fân yaratmış, bunlardan biri olan merhameti anneye o vermiştir. O kimseye muhtaç olmadığı bir şeyi vermemiştir. Yerde ve gökte cazibesi bulunmayan bir şey yoktur; her şey kendi cinsini mıknatıslar ve ona meyleder. Sen birine meylediyorsan mutlaka o da sana meylediyordur; dostluk ve sevgi tek tarafı değildir. Asıl olan mâna ve maksatlardır, görünüşler ve kalıplar değil. İnsanlar kadehe değil içindeki şaraba, köşke değil onun niçin ve kim için yapıldığına baksa kâinatta ikilğin bulunmadığını kavrar, ruhta ve mânada birliğin hâkim olduğunu görürler. Allah'a bağlanan ve O'nunla ilgi kuran ruhlar arasında hiçbir perde ve hiçbir ihtilâf kalmadığı gibi hiçbir cehennem ve hiçbir zahmet de kalmaz; güneş ışınının güneşle aynı olduğu gibi onlar da O'nunla tek şey olurlar.

Bahâeddin Veled'in *Ma'ârif* adlı eseri Bediüzzaman Fûrûzanfer tarafından neşredilmiştir (I-II, Tahran 1333-1338 hş.; 1352 hş.).

BİBLİYOGRAFYA :

Bahâeddin Veled, *Ma'ârif* (nşr. Bediüzzaman Fûrûzanfer), Tahran 1352 hş., I-II, nâşirin girişi; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, XII, 362-365; Cüveynî, *Târîh-i Cihângüşây*, II, 125-126; Mevlânâ, *Fih mâ fih* (nşr. Bediüzzaman Fûrûzanfer), Tahran 1348 hş., s. 173; Sultan Veled, *Velednâme* (nşr. Celâleddin Hümmâi), Tahran 1355 hş., s. 190-191, Giriş; Ferîdün-i Sipehsâlâr, *Risâle-i Sipehsâlâr* (nşr. Saîd Nefîsî), Tahran 1325 hş., s. 9-21; a.m.f., *Menâkıb-ı Hüdâvendigâr* (trc. Midhat Bahârî), İstanbul 1331, s. 15-29; Müstevfî, *Târîh-i Güzide* (Nevâi), s. 672; Eflâkî, *Menâkıb-ü'l-ârifîn*, I, 7-55; a.m.f., *Âriflerin Menkıbele-ri*, I, I. bölüm; Câmî, *Nefehât*, s. 513-515; Devletşah, *Tezkire* (trc. Necâti Lugal), İstanbul 1977, s. 248-250; Bediüzzaman Fûrûzanfer, *Risâle der Tahkîk-i Ahvâl u Zindegânî-yi Celâleddin Muhammed*, Tahran 1353 hş., s. 6-33; Abdülbâki Gölpinarlı, *Mevlânâ Celâleddin*, İstanbul 1952, s. 34-42; H. Algar, "Baha al-din Mohammad Walad", *Elr*, III, 431-433.

M. NAZİF ŞAHİNOĞLU

BAHÂEDDİN ZEKERİYÂ

(بهاء الدين زكريا)

Ebü Muhammed (Ebü'l-Berekât) Zekeriyâ b. Vecihiddin b. Kemâleddin el-Mültânî (ö. 661/1262 [?])

Sühreverdiyye tarikatının Hindistan ve Pakistan'a yayılmasını sağlayan sûfî.

Pencap'ta Mültan şehrine yakın Kot Karur köyünde doğdu. Atalarının Emevî kumandanlarından Muhammed b. Kâsım'ın ordularıyla birlikte Hicaz'dan Sind'e geldikleri rivayet edilir; nitekim Dârâ Şükûh onu el-Kureşî, el-Esedî nisbeleriyle zikreder. Doğum tarihini kaynaklar 565 (1169-70), 566 (1170-71) ve 578 (1182-83) olarak kaydederler. Bahâeddin on iki yaşındayken babasını kaybetti. On beş yıl ilimle uğraştıktan sonra bilgisini geliştirmek için Horasan ve Buhara'ya gitti. Daha sonra Hicaz'a gidip beş sene süren bir tahsil döneminden sonra Medine'de Şeyh Kemâleddin Muhammed el-Yemenî'den icâzet aldı. Mültan'a dönerken Bağdat'ta *'Avârifü'l-ma'ârif* müellifi Şeyh Şehâbeddin Ömer es-Sühreverdî'nin hankahında on yedi günde sülûk*ünü tamamladı. Sühreverdî'nin Hz. Peygamber'in mânevî bir işaretleriyle ona icâzet verdiği rivayet edilir. Sühreverdî, Bahâeddin'e gösterdiği iltifata güvenen müridlerini zor yakılan yeşil bir dala, Bahâeddin'i ise hemen tutuşan bir parça kuru oduna benzetir. Bahâeddin Hindistan'a gitmek için şeyhin halifelerinden Celâleddin-i Tebrîzî ile Bağdat'tan ayrıldı, fakat Nişâbur'a geldikten sonra farklı bir meşrebe sahip olan Tebrîzî'den ayrılmak mecburiyetinde kaldı.

Mültan ulemâ ve meşâyihinin şehrin bilginlerle dolu olduğunu ve kendisine burada yer kalmadığını ima etmek için bir kâse süt gönderdikleri, Bahâeddin'in de sütün üstüne bir gül koyup kâseyi iade ettiği rivayet edilmektedir. Başlıca muhalifi, sûfilere düşmanlığıyla tanınan Mevlânâ Kutbüddin ile aralarında namazla ilgili bir meselede münakaşa çıktığında Bahâeddin kendi görüşünü savunmak için hiçbir fikhî delil göstermeksizin "nûr-ı bâtın" a dayandığını iddia edince, Mevlânâ Kutbüddin şeriata aykırı olan nurun aydınlık değil karanlık olduğunu söylemiştir. Bu muhalefetlere rağmen Bahâeddin özellikle tüccarlar arasında epem mürid toplayıp zengin bir hankah kurabildi. Hankahının ambarı her zaman buğdayla doluydu. Sık sık,

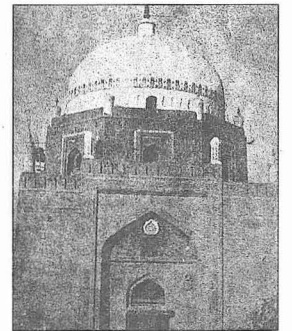
"Ey resuller, temiz ve helâl olan şeylerden yiyiniz, güzel amel ve hareketlerde bulununuz" (el-Mü'minûn 23/51) meâlindeki âyeti okur, aşırı zühd ve riyâzete pek önem vermezdi.

Delhi Sultanı Şemseddin İltutmış'ın Sind ve Mültan'ı kendi topraklarına ilhak etme teşebbüslerini destekleyen Bahâeddin'in İltutmış'a yazdığı bir mektup Nâsîrüddin Kubaça'nın eline geçmesine rağmen Nâsîrüddin onu cezalandırmaya cesaret edemedi. İltutmış Mültan'ı zaptedince (1228) Bahâeddin'in mevkii daha da kuvvetlendi ve ülkenin şeyhülislâmlık makamına getirildi. Siyasî nüfuzu Moğollar arasında bile hissedilirdi. Nitekim 1247'de Moğollar'ın Mültan'ı kuşattıkları sırada Moğol ordusunda bulunan Melik Şemseddin vasıtasıyla yaptığı müdahale sonunda kuşatmanın kaldırılmasını sağlamıştı.

Yaşadığı devirde pek yaygın olan Çiştîyye tarikatının usulleri onun takip ettiği yoldan bir hayli farklıydı. Meselâ o yalnız zikir ve namaza önem verir ve semâ'a şüphe ile bakarken Çiştîler semâa düşkündürlük. Fakr'a da büyük önem veren Çiştîler'den Şeyh Hamîdüddin-i Nâgavî, Bahâeddin'i servet sahibi olmasından dolayı tenkit etmişti. Bunlara rağmen Bahâeddin'in, döneminde büyük Çiştî müridlerinden Hâce Kutbüddin Bahtiyar Ka'kî ve Baba Ferîdüddin Şekergenc ile dostça ilişkileri vardı. Bütün bu pîrlerin Kuzey Hindistan'ı kendi aralarında mânevî nüfuz bölgelerine böldükleri söylenebilir.

661 (1262) veya 666 (1267) yılı Safer ayının yedisinde vefat eden Bahâeddin Zekeriyâ'ya Sühreverdiyye'nin bir kolu olan Bahâiyye adlı bir tarikat nisbet edilmiştir. Mültan'ın eski kalesinde bulunan kabri önemli bir ziyaretgâh olmaya devam etmektedir.

Onun asıl halifesi yedi oğlundan biri olan Sadreddin, Sühreverdiyye tarikatının Hindistan'da daha geniş çapta ya-

Bahâeddin Zekeriyâ'nın türbesi - Mültan / Pakistan